

גיליון מספר 19 – ינואר 2013

טיפים שימושיים לכתיבה - משולחנו של צוות העברית באכסניית הלשון במכללה¹

התאהבתי בה..... בלשון העברית!

והפעם: ט"ו בשבט הגיע - חג לאילנות

האילן בשירות השפה, מאז... ועד עתה - פרות ועצים בביטויים

הלוך הִלְכּוּ הָעֵצִים לְמִשַׁח עֲלֵיהֶם מְלֶךְ... (משל יותם, שופטים ט, ח).

אֵילָן – עץ נטוע; כינוי לאדם גדול שאפשר להסתמך עליו

אילן-סרק - עץ שפריו אינו טוב למאכל אדם; **נתלה באילן גדול** - משל לאדם המסתמך בדבריו על אדם גדול ובן-סמך; **אילני סרק קולם הולך** - משל לאדם ריק מדעת שהוא הומה וקופץ בראש; **אין פרי בלא אילן** - לכל דבר יש סיבה וגורם; **אילן יוחסין** - רשימת אבותיו ואבות אבותיו של אדם המתוארת בצורת אילן מסתעף.

עֵץ – צמח רב-שנתי גבוה משריש עמוק באדמה, בעל גזע קשה וענפים מרובים, שאינו

מסתעף בבסיסו

והיה פֶּעֶץ שְׁתוּל עַל-פְּלָגֵי מַיִם אֲשֶׁר פָּרְיוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ וְעָלְהוּ לֹא-יָבוּל וְכָל אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ
(תהילים א, ג).

עץ-הדעת - מקור מדע וחכמה; **עץ-חיים** - מקור של חיים; **חֶרֶשׁ-עֵץ** - נגר אומן מומחה בבנייה בעץ; **דָּבָר אֵל הָעֵצִים!** (שאלו ממלכים א ה, יג) - דבר על אוזן לא שומעת, אין שומע לדברך; **מֵרֵב יַעֲצִים לֹא יִרְאֶה הַיַּעַר** (פתגם עממי) - מרוב פרטים ופרטי פרטים קשה לתפוס ולהקיף את העניין בכללותו; **הַתַּפּוּחַ אֵינוֹ נוֹפֵל רְחוּק מִן הָעֵץ** (מעשה טוביה ג, ד) - הבנים דומים להוריהם, מעשה אבות סימן לבנים; **עץ המשפחה** - כאילן היוחסין.

חֵטֶר – ענף עיקרי היוצא מגזע של עץ סמוך לשורשים; בהשאלה - צאצא למשפחה מיוחסת

וְיִצְא חֵטֶר מִגֹּזַע יִשְׂי (ישעיה יא, א).

שָׂרֵשׁ – חלק הצמח הנמצא בתוך האדמה

וְנִצַּר מִשָּׂרְשָׁיו יִפְרָה (ישעיה יא, א).

שורש הדבר - עיקר הדבר; **היכה שורש** - שלח שורשיו באדמה; **התערה**. **עקר מן השורש** - בער, לא השאיר שריד.

¹ די"ר עדית שר - מרכזת, זהבה קב-ונקי, אוסנת שריד

עֵנָף – איבר מוארך הצומח מגבעול או מגזע; שם כולל לכל בד היוצא מגזע העץ ונושא על פי

רוב עלים, פרחים ופרות

בהר מרום ישראל אשתלנו ונשא ענף ועשה פרי והיה לארז אדיר (יחזקאל יז, כג).

ענף המשפחה - חלק מן המשפחה; שייך לאילן היוחסין.

בַּד – ענף עבה של עץ

ותהי לגפן ותעש בדים פארות (יחזקאל יז, ו).

פֶּאֶרְהָה – ענף, בד

ותרבינה סרעפתיו ותארכנה פארטו (של הארז) ממים רבים בשלחו (יחזקאל לא, ה).

עֵפִי – [מארמית] ענף, בד

ובדקל בין עפאיו תשכון-לה דוכיפת זָהָב (ביאליק, בין נהר).

גִּזְעָה – גוף העץ מן השורש ועד הצמרת

אף בל-שרש בארץ גזעם (ישעיה מ, כד).

הגזע האנושי - בני אדם להבדיל מבעלי החיים; **גזע ישישם** - כינוי מליצי לאדם שמוצאו ממשפחה מיוחסת ונכבדה.

עֵלָה – החלק השטוח והדק של צמח - בדרך כלל בעל צבע ירוק העולה מן הגבעול, מן הקנה

או מן הענף

עלה תאנה - כינוי לדבר המשמש כסות או הסוואה למשהו. **עלה ניזף** - כינוי למישהו חלש ורפה אוניס. **עלי-הגהה** - הדפס ארעי של החומר המסודר בדפוס בשביל המגיה שיוכל לסמן בו את השגיאות.

פְּרִי – איבר של צמח המתפתח מן השחלה אחרי ההפריה והמכיל את הזרעים

בהשאלה - תוצאה של עבודה, גמול, שכר; **פְּרִי עֵטוֹ** - יצירותיו, דברים שכתב; **פְּרִי מְגִדִים** - פרי טוב וטעים; **כַּעַץ כֵּן פְּרִיו** - הבנים דומים להוריהם; **נָפַל לְיַדוֹ כַּפְּרִי בְּשֵׁל** - הגיע אליו בקלות ללא כל מאמץ.

ביטויים עם פרות – **הדובדבן** שבקצפת; **אכול כל יום תפוח** ותן לרופא לנוח; הישראלי נקרא **צבר**; לא נותנים **אגוזים** למי שאין לו שיניים; **עיני שקד** (יש לה זוג עיניים שני שקדים...).

וכי-תבאו אל-הארץ ונטעתם פל-עץ מאכל (ויקרא יט, כג).